

Case Study: Animal Treatment

Value System or Legal System, Part 3
February 17th 2023

Prescriptive Hints

Loading and Unloading

1. Shmos 23:5

ה (כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שְׂנֵאָתְךָ רֹבֵץ תַּחַת מְשָׁאוֹ וְחִדַּלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזָב תַּעֲזֹב עִמּוֹ:

(5) If you see **your enemy's donkey lying under its burden**, and you are inclined to refrain from helping him; **you shalt surely help with him.**

2. Devarim 22:4

ד (לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמֹר אָחִיךָ אֹךְ שׁוֹרְךָ נִפְלִים בְּדַרְךָ וְהִתְעַלְמָתָּ מֵהֶם הֲקָם תִּקְיָם עִמּוֹ: (ס)

(4) **Thou shalt not see thy brother's ass or his ox fallen down by the way, and hide thyself from them; thou shalt surely help him to lift them up again.**

3. Rashi, TB Shabbos 128b

צער בעלי חיים דאורייתא - שנאמר עזוב עזוב עמו ואיכא מאן דדריש טעמא דקרא משום צער בעלי חיים באלו מציאות (ב"מ דף לב:):

Muzzling

4. Meeri, Bava Metzia 32b

ממה שראינו במשנתנו שהחמירה תורה בפריקה יותר מבטעינה למדנו על צער בעלי חיים שאנו מוזהרים עליו מן התורה בכל מקום ואע"פ שפשוטו של מקרא לא ראינו בו חלוק בין פריקה לטעינה מ"מ כבר כתבה תורה בפירוש לא תחסום שור בדישו

Feeding Animals

5. She'eilas Yaavetz I:17

שאלת מי שמגדל חמול או כלב צמח צמח, אם אסור הוא שיאכל קודם שיתן להם לאכול. אלא שיראה לי אעפ"כ אין צהן חיוב גמור כמו צנהמה גסה, או אפילו הדקה שאינה צמח מלאכה, מכל מקום ודאי שהיא צכלל דין זה, שעיקרו מפני נער בעלי חיים שהרי היא סמוכה עליך, ואם לא תהא לה עת קצוע לאכילה חק ולא יעבור, תמות צרעב, כי אין מי שיאכילנה, וגם היא אינה מוצאה מאכלה מזומן לפניה, לכן הטילה תורה חובה על האדם שהן שלו, לפרנסם קודם שיאכל הוא עצמו לקנות מדת רחמנות צנפשו, (ועי' מה שאכתוב להלן סי' ק"י וק"י"א לענין נער בעלי חיים ולענין סירוס), משא"כ באלו שמונותיהן מצויין תדיר בכל מקום, שכלב חוטט צאשפות ומגרר העצמות וכלבא צכפנא גללי צלע [ב"ק צ"ב ע"ב], וכן החמול ממונותיו עמו בכל מקום שהולך, ולא יחסר לחמו להתפרנס משירי מאכל וכל דבר מיאוס שמשליכין אליו, וגם ניזון מנידת העכצרים, והכלב אינו נריך למונות הרבה כמ"ש [שבת קנ"ה ע"ב] יודע הקצ"ה צכלב שמונותיו מועטין כו', ואף אם נותנין להם דבר מאכל, אין להרצות להם, כמ"ש ז"ל [שם] משח אודיניה וחוטרא אצתריה, משמע דליכא קפידא כולי האי להקדים להם המונות קפט.

Imitatio Dei

6. Sefer Chareidim 14

א) פָּרַק ו' דְּבָרֵיכֹת (מ, א) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אָסוּר לְאַדָּם שֵׁיטָעַם כָּלֹּם קָדָם שִׁיתָן מְאָכֵל לְבִהְמֵתוֹשִׁי, שְׁנֵאמַר (דברים י"א, טו) 'וְנִתְתִי עֶשֶׂב בְּשֹׁדֵךְ לְבִהְמֵתְךָ וְהִדֵּר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ, דְּהוּי צֵעַר בְּעָלֵי חַיִּים שִׁי. וְכֹל שֶׁכֵּן שְׁאָסוּר לְצַעַר כָּל בְּעַל חַי בְּיָדֵינוּ, וְכִדְאָמְרֵן בְּכַמָּה דְּיֻכְתִּי (ב"מ לב, ב) צֵעַר בְּעָלֵי חַיִּים דְּאוּרֵיחָא, וְהִבִּיאוּהָ הַפּוֹסְקִים שִׁי.

וּמַעֲשֶׂה הָיָה בְּדוֹרְנוּ שֶׁהָרַב הַמְּקַבֵּל הַגְּדוֹל כְּמִהְרֵ"ר יִצְחָק אֲשֶׁרֶנְזִי וְ"ל שְׁנֵסְתַּפֵּל בְּפָנָי תִּלְמִיד חָכָם אָחִי, וְאָמַר לוֹ נִרְשָׁם בְּפָנָי עוֹן צֵעַר בְּעָלֵי חַיִּים, וְהָיָה אוֹתוֹ תִּלְמִיד חָכָם מְצֻטָּעַר וּמְפֹשֵׁשׁ בְּדָבָר, עַד שֶׁמֵּצָא שְׂאֵשׁוֹ לֹא הָיְתָה נוֹתֶנֶת מְאָכֵל לְתַרְנֻגְלִים בְּבִקְרָה, אֲלֵא מִנְחַת אוֹתָן הוֹלְכוֹת בְּחֶצֶר וּבְרַחוּב לְנִקְרָה, וְאִזְ צָוָה עָלֶיהָ תּוֹרָה לַעֲשׂוֹת לָהֶן גְּבוּל הַסָּבִין וְהַמַּיִם בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה. וְאַחַר שֶׁנִּתְקַן הַדָּבָר וְהָרַב לֹא יָדַע, נִסְתַּפֵּל בְּפָנָיו וְאָמַר לוֹ סֵר עוֹנֶךָ, מָה הָיָה הַדָּבָר, אִזְ הִגִּיד לוֹ הַעֲנִינִן.

וְנִרְאָה שֶׁזֶה עֲנָף מִמִּצְוֹת 'וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי' (דברים כח, ט), וּפְרָשׁוֹ (ספרי עקב פמ"ט) מָה הוּא רַחוּם אִף אֶתָּה רַחוּם וְכוּ', וְיֻכְתֵּב בּוֹ יִתְבָּרַךְ (תהלים קמ"ה, ט) 'וְרַחֲמֵי עַל כָּל מַעֲשֵׂי'. [עֲנָף מִצְוָה] שִׁי.

7. Devarim 22:10

לֹא יִתְחַרְשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדָּו:

You shall not plow with an ox and an ass together.

8. Ibn Ezra, ad loc.

לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר. דְּבַק עִם הַזְרִיעָה וְהַשֵּׁם חָמַל עַל כָּל מַעֲשֵׂיו כִּי אֵין כַּח הַחֲמוֹר כַּח הַשׂוֹר וּבַעֲבוּר הַזְרִיעָה אָמַר שֶׁעֲטָנָו וְכַבֵּר הַזְכִּירוֹ עַל דֶּרֶךְ כָּלל וּבְכַאֵן פֵּרַט שֶׁהוּא הַצִּמְר וְהַפְשֵׁתִים לֹא אַחֲרִים:

Descriptive Hints

The Donkey

9. Moreh Nevuchim III:17

וְאִמְנָם, אָמַרם "צֵעַר בְּעָלֵי חַיִּים דְּאוּרֵיחָא" – מֵאִמְרוֹ: "עַל מָה הִכִּיתָ אֶת אֲתוֹנְךָ" – הוּא עַל דֶּרֶךְ הַהַשְׁלָמָה לְנוּ, שֶׁלֹּא נִלְמַד מִדַּת הָאֲכֻזְרִיּוֹת וְלֹא נִכְאִיב לְבַטְלָה לֵלֵא תוֹעֵלֶת, אֲבָל נִכּוֹן אֵל הַחֲמֵלָה וְהַרְחַמְנוֹת

There is a rule laid down by our Sages that it is directly prohibited in the Law to cause pain to an animal, and is based on the words: "Wherefore hast thou smitten thine ass?" etc. (Num. 22:32). But the object of this rule is to make us perfect; that we should not assume cruel habits: and that we should not uselessly cause pain to others: that, on the contrary, we should be prepared to show pity and mercy to all living creatures.

10. TB Bava Metzia 85a

ע"י מעשה באו מאי היא דההוא עגלא דהוו קא ממטו ליה לשחיטה אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי אמר ליה זיל לכך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין
 The Gemara stated that Rabbi Yehuda HaNasi's suffering **came** upon him **due to an incident**. **What was that** incident that led to his suffering? The Gemara answers **that** there was a

certain calf that was being led to slaughter. The calf went and hung its head on the corner of Rabbi Yehuda HaNasi's garment and was weeping. Rabbi Yehuda HaNasi said to it: Go, as you were created for this purpose. It was said in Heaven: Since he was not compassionate toward the calf, let afflictions come upon him.

וע"י מעשה הלכו יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הוה שדיא בני כרכושתא וקא כנשא להו אמר לה שבקינהו כתיב (תהלים קמה, ט) ורחמיו על כל מעשיו אמרי הואיל ומרחם נרחם עליה

The Gemara explains the statement: **And left him due to another incident. One day, the maidservant of Rabbi Yehuda HaNasi was sweeping his house. There were young weasels [karkushta] lying about, and she was in the process of sweeping them out. Rabbi Yehuda HaNasi said to her: Let them be, as it is written: "The Lord is good to all; and His mercies are over all His works" (Psalms 145:9). They said in Heaven: Since he was compassionate, we shall be compassionate on him, and he was relieved of his suffering.**

Inductive Rule

11. Rabbi Jonathan Sacks, *Ki Tetse* (5768) – Animal Welfare

Judaism regards animals as sentient beings. They may not think or speak, but **they do feel.** They are capable of distress. There is such a thing as cruelty to animals, and as far as possible it should be avoided.

Reason for the Rule

12. *Devarim* 22:6-7

כִּי יִקְרָא קוֹרֵצְפוֹר | לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכַל-עֵץ | אֹו עַל-הָאָרֶץ אֲפֹרָחִים אֹו בִּיצִים וְהָאֵם רֹכֶצֶת עַל-הָאֲפֹרָחִים אֹו עַל-הַבִּיצִים לְאִתְקַח הָאֵם עַל-הַבָּנִים:

If, along the road, you chance upon a bird's nest, in any tree or on the ground, with fledglings or eggs and the mother sitting over the fledglings or on the eggs, do not take the mother together with her young.

שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהָאֲרָכָת יָמֶיךָ: (ס)

Let the mother go, and take only the young, in order that you may fare well and have a long life.

13. *Moreh Nevuchim* III:48, **Rambam**, [R. Moshe b. Maimon (Maimonides), born in Cordova Spain and died in Egypt, 1138-1204]

וכן אסר לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, להשמר ולהרחיק לשחוט משניהם הבן לעיני האם, כי צער בעלי חיים בזה גדול מאד, אין הפרש בין צער האדם עליו וצער שאר ב"ח, כי אהבת האם ורחמיה על הולד אינו נמשך אחר השכל רק אחר פעל הכח המדמה הנמצא ברוב בעלי חיים כמו שנמצא באדם, והיה זה הדין מיוחד בשור ושה, מפני שהם מותר לנו אכילתם מן הבייתות

הנהוג לאכלם, והם אשר תכיר מהם האם את הולד

And so it is prohibited to slaughter the parent and its offspring on one day, to avoid and prevent slaughtering both of them: the son before the mother, since the pain animals feel for this is great, and there is no difference in this between the pain of humans and other living creatures. This is because the love and compassion of a mother for her young is not a product of the intellect; rather an instinctual force found in most animals as it is found in humans.

This law is given specifically in relation to an ox or sheep since they are permitted for us to eat among the domestic animals and from these species the mother recognizes her young.

זוהו הטעם ג"כ בשלוח הקן, כי הביצים אשר שכבה האם עליהם והאפרוחים הצריכים לאמם על הרוב אינם ראויים לאכילה, וכשישלח האם ותלך לה לא תצטער בראות לקיחת הבנים, ועל הרוב יהיה סבה להניח הכל, כי מה שהיה לוקח ברוב הפעמים אינו ראוי לאכילה, ואם אלו הצערים הנפשיים חסה תורה עליהם בבהמות ובעופות כל שכן בבני אדם

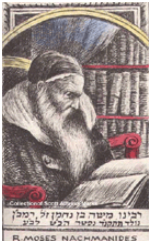
This is also the reason by sending away the mother bird from the nest. Since the eggs which the mother sits on and the chicks which need their mother are generally not fit for consumption, and when one sends away the mother she will not endure the pain of her young being taken. Therefore, generally it will more worth it to leave everything since what *could* be taken is not fit for eating. And if on these instinctual pains of animals and birds the Torah concerns itself, definitely it does so for humans.

ולא תקשה עלי באמרם על קן צפור יגיעו רחמך וגו', כי הוא לפי אחת משתי הדעות אשר זכרנום, ר"ל דעת מי שחושב שאין טעם לתורה אלא הרצון לבד, ואנחנו נמשכנו אחר הדעת השני

And do not question from [the Mishna] that one who says that the mercy of G-d extends to the mother bird etc. For that Mishna follows one of the opinions we mentioned: the one who understands that there is no reasoning to the Torah – only the will of G-d. We follow the alternative understanding [that there is reasoning behind the Torah]

14. *Ramban, Devarim 22:6 Ramban* [R. Moshe b. Nachman, b. Gerona, Spain, d. Israel, 1194-1270]

כי יקרא קן צפור לפניך - גם זו מצוה מבוארת מן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב כח). כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם, או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אע"פ שהתיר השחיטה במין ההוא, והנה ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיות להם דרור לעוף כאלו יכרית המין ההוא

When you chance upon the nest of a bird – This Mitzvah too is explained in context of the Mitzvah not to kill the parent and child on one day (Vayikra 22,28). The reasoning in both cases is not to possess a cruel heart or lack compassion. Alternatively, the Verse does not allow one to create destruction to uproot the ‘whole’ species, even though [the Verse] does permit slaughtering that species. Since one who kills the mother and children on one day or one who takes them when they have freedom to fly: it is as if he destroyed that whole species.

אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה או לזכור הנסים ונפלאות הבורא יתברך ולדעת את השם וזהו לצרף בהן שיהיו ככסף צרוף כי הצורף הכסף אין מעשהו בלא טעם אבל להוציא ממנו כל סיג וכן המצות להוציא מלבנו כל אמונה רעה ולהודיענו האמת ולזכרו תמיד ולשון זו האגדה עצמה הוזכרה בילמדנו (תנחומא שמיני ח) בפרשת זאת החיה וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל או נוחר ואוכל כלום אתה מועילו או כלום אתה מזיקו או מה איכפת לו בין אוכל טהורות או אוכל טמאות אם חכמת חכמת לך (משלי ט יב) הא לא נתנו המצות אלא לצרף את הבריות שנאמר (תהלים יב ז) אמרות ה' אמרות טהורות ונאמר כל אמרת אלוה צרופה

15. *Responsa Chavos Yair, Siman 67*

לטעם שכתב בזהר שהוא כדי שהעוף אם העופות תצטער ותפרח ממקום למקום לבקש את בני' וע"י כך יתגללו רחמי המקום ב"ה על בניו שבגלות

The reasoning in the Zohar, that is that mother bird will feel pain and fly from place to place to search for her young and through this the mercy of Heaven will be caused to flow onto the children in the exile.

Limits to the Rule

Ownerless Animals

16. Shulchan Aruch OC 324:11

אין נותנין מים ולא מזונות לפני דבורים ולא לפני יוני שובך ויוני עליה ולא לפני חזיר אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולים ויוני בייתות וכן לפני כלב שמזונותיו עליך:

17. Mishna Berura sk 29

(כט) לפני דבורים ולא לפני וכו' - אפילו הם שלו מ"מ אין מזונותיהן עליו דשכיחי להו בדברא וטרחה שלא לצורך היא)

18. Mishna Berura sk 31

(לא) לפני כלב - ואפילו כלב שאינו מגדלו בביתו מותר דמצוה קצת ג"כ ליתן לו מזונות כמו שאחז"ל שחם הקב"ה עליו לפי שמזונותיו מועטין ומשהה אכילתו במעיו שלא יתעכל ג' ימים ועיין בא"ר. ולפני כלב רע אסור כמו לפני חזיר דאסור משום דאסור לגדל חזירים וכלב רע [אחרונים]. יש נוהגין ליתן חטים לפני עופות בשבת שירה ואינו נכון שהרי אין מזונותן עליך:

Providing Comfort not Escape

19. TB Shabbos 128b

אָמַר רב יהודה אמר רב: בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלְתָה לְאֵמַת הַמַּיִם — מְבִיא פָּרִים וְכִסְתוֹת וּמְנִיחַ תַּחְתֶּיהָ, וְאִם עָלְתָה — עָלְתָה.

GEMARA: Rav Yehuda said that Rav said: With regard to an animal that fell into an aqueduct, one brings cushions and blankets, and throws them into the water ditch, and places them beneath the animal in the aqueduct. And if the animal thereby emerges, it emerges.

מִיתִיבִי: בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלְתָה לְאֵמַת הַמַּיִם — עוֹשֶׂה לָּהּ פְּרָנְסָה בְּמִקוּמָהּ בְּשִׁבִיל שְׂלֵא תָמוּת. פְּרָנְסָה — אֵין, פָּרִים וְכִסְתוֹת — לֹא!

The Gemara raises an objection from a *Tosefta*: With regard to an animal that fell into an aqueduct on Shabbat, one provides it with sustenance in its place so that it will not die. This implies that providing it with sustenance, yes, that is permitted, providing it with cushions and blankets, no, that it is prohibited.

לֹא קוֹשֵׂיא, הָא — דְּאֶפְשֵׁר בְּפְרָנְסָה, הָא — דְּאֵי אֶפְשֵׁר בְּפְרָנְסָה. אֶפְשֵׁר בְּפְרָנְסָה — אֵין, וְאֵי לֹא — מְבִיא פָּרִים וְכִסְתוֹת וּמְנִיחַ תַּחְתֶּיהָ.

The Gemara answers: This is **not difficult**, as there is room to distinguish between the cases. **This**, the *Tosefta* in which it was taught that one provides the animal with sustenance, is referring to a case where **it is possible to provide** it with sustenance. **That**, the mishna in which Rav said that one brings cushions and blankets, is referring to a case where **it is impossible to provide** it with sustenance. Where **it is possible to provide** it with sustenance, **yes**, he does so. **And if** it is **not possible** to provide it with sustenance, **he brings cushions and blankets and places them beneath** the animal.

Medical Needs

20. Shulchan Aruch EH 5:14

אסור לומר לכותי לסרס בהמה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה מותר ואם הערים ישראל בדבר זה קונסין אותו (ואפי' לא הערים והכותי מכירו ומכוין לטובתו) ומוכרן לישראל אחר ואפי' לבנו גדול מותר למוכרה אבל לבנו קטן אינה מוכרה ולא נותנה לו: (הגה) ומותר לתת בהמה לכותי למחצית שכר אע"פ שהכותי בודאי יסרסנו (הגהות מיי' פט"ז מא"ב) דהכותי אדעתיה דנפשיה קא עביד (ב"י) ומותר למכור לכותים בהמות ותרנגולים אע"ג דבודאי הכותי קונה אותם לסרסם ויש אוסרים תמצא מבואר בת"ה סי'

רצ"ד ומיהו אם אין הכותי הקונה מסרסם בעצמו רק נותנו לכותי אחר לסרסם לכ"ע שרי (ג"ז שם) כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור צער בעלי חיים (א"ו הארוך סימן נ"ט) ולכן מותר למרוט נוצות מאוזות חיות וליכא למיחש משום צער בעלי חיים (מהרא"י סי' ק"ה) ומ"מ העולם נמנעים דהוי אכזריות:

It is forbidden to tell a gentile to castrate our animals. If he takes it upon himself and castrates it, it is permitted. And if a Jew is devious in this matter [and tells a gentile to castrate it], we fine him, (Rama: even if he isn't devious, but the gentile recognizes and understands it is for [the Jew's] benefit) and we make him sell it to a different Jew, and it is permitted to sell it even to his oldest son, but not to his younger son, he neither sells it nor gives it to him. Rama: And it is permitted to give the animal to a gentile for a semi-yield lease, even if the gentile will certainly castrate it (Hagaot Maimoni 16:1-2), for the gentile will only have his [benefit] in mind when he is doing it (Bet Yosef). And it is permitted to sell gentiles animals and chicken, even if the buyer will definitely castrate them. (And some prohibit, the explanation of which can be found in the Terumat Hadeshen 294). However, if the gentile buyer will not castrate them himself, but will give it to another gentile to castrate, all permit (G"Z ibid). Any [action] needed for healing or other reasons, there is no prohibition of "causing pain to animals" (Issur V'Heter Extended 59). And therefore it is permitted to pluck the feathers of wild geese, and there is no potential problem of "causing pain to animals" (Mahar"i 105). Nevertheless, the world withholds from it because of its cruelty.

Medical Experimentation

21. *Responsa Shevus Yaakov III:71* [R. Yaakov ben Yosef Reischer (Bechofen), Austrian Rabbi, 1661-1733]

שאלה עא מה"ה מהר"ר מנחם מן דיין זל"ל מורמייזא וז"ל
הנה נשאלתי מרופא מומחה ה"ה ר' דוד וויזל
כר"ו אי מותר לעשות רפואה דהיינו להמית
צמח טמאה כגון כלב או חתול מפני ספק פקוח
נפש לפי שאותה רפואה עדיין אינו בדוק
ומנוסה ויש לבחון אותה ע"י שמסקה כן לחתול
או לכלב לראות אם לא ימותו מזה ואטרת
מפני חסידותו אבל וראי להלכה למעשה נ"ל ברור
כמ"ש דאין חשש איסור דכל תשחית או לער נ"ח
כל שיש לו צורך בו ומותר לעשות אפי' לכתחלה
אף שסיים רמ"א שם ב"ה ס"ה במריטת נולת
שהעולם נמנעים משום אכזריות היינו דוקא
במריטת נולה שפ"שה עשה בידים והעוף
מרגיש מאוד הנער בשעת כל מריטה ומריטה
משא"כ בכדון שלפנינו של השואל שאינה מרגשת
כלל לער בשעת אכילה ושתייה זאת דק שאח"כ
גורמת חולי ומכאוב והוא לרפואת אדם נ"ל פשוט
דאין כאן חשש איסור אפי' ממדות חסידות נ"ל
הק' יעקב

Hunting

Noda Biyehuda, Tinyana, YD 10 [R. Yechezkel ben Yehuda HaLevi Landau, Rav of Prague, Bohemia, 1713 - 1793]

ושורש שאלתו איש אחד אשר זכהו השם בנחלה רחבה ויש לו כפרים ויערות אשר בהיערות תרמוש כל חיתו יער אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה לצוד ציד או אם אסור לישראל לעשות דבר זה אי משום צער בעלי חיים אי משום בל תשחית ואי משום שנהגו בו איסור צעב"ח כמבואר בתוס' במסכת ע"ז דף י"א והיינו בפסקי תוס' ובאו"ה כלל נ"ט סימן ל"ו כתב בשם הרא"ש כל שיש בו משום רפואה (אין בו משום רפואה) אין בו משום דרכי אמורי וכתבו התוס' בע"ז אע"פ שצעב"ח דאורייתא ואם יועיל לאיזו דבר מותר כו'.

ואמנם אין לנו להאריך בזה כי כבר האריך מהרא"י בפסקים וכתבים סימן ק"ה שכל דבר שיש בו צורך להאדם לית ביה משום צעב"ח וגם לא שייך צעב"ח אלא לצערו ולהניחו בחיים אבל להמית בהמות וחיות וכל מיני בעלי חיים לית ביה משום צעב"ח וכן מוכח בחולין דף ז' ע"ב עקרנא להו איכא צעב"ח קטלנא להו איכא משום בל תשחית הרי אף שהשיב לו על עקרנא דאיכא צעב"ח אעפ"כ אמר קטלנא להו. וא"כ אין בנדון שאלתו משום צעב"ח, ומשום בל תשחית ודאי ליכא דהרי נהנה בעור וגם אינו עושה דרך השחתה.

...

ואמנם מאד אני תמה על גוף הדבר ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב ופוק חזי לומר תבלה ותחדש כתב מהרי"ו בפסקיו הביאו רמ"א בא"ח סוף סימן רכ"ג שאין לומר כן על הנעשה מעורות בהמה משום ורחמיו על כל מעשיו, ואף שרמ"א כתב עליו שהוא טעם חלוש היינו מצד שאינו חיוב שבשבילו ימיתו בהמה וכמה עורות יש שכבר מוכן וכמה מתים מאליהם ויכולים להשתמש בעורותיהם ועם כל זה סיים רמ"א שרבים מקפידים על זה, ואיך ימית איש ישראלי בידים בעלי חיים בלי שום צורך רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה.

Insects

22. Sheilas Yaavetz, l:110 [R. Yaakov Emden, Altona, Hamburg, 1697-1776]

וגם יש צה"ע דלער זעלי חיים דאורייתא [בבא מציעא ל"ב ע"ב], אס הוא כלל עובר לכל אשר נשמת רוח חיים זאפיו גדול וקטן ואפי' שקאים ורמשים (בלנד שלא יהיו ממיחין, כי כל המזיקין נהרגין אפי' בשבת [שבת קכ"א ע"ב]), ושלוש קטן שנים צמשמע לכאורה.

ויראה שאינו צאמת אלא צעלי חיים דבני מלאכה יינהו, כענינא דקרא דכתיב צנהמה הנושאת משא [שמות כ"ג, ה'], ואפשר שאפי' כלב וחמול בכלל, לפי שגם הנה בני תרבות ובעלי מלאכה כמ"ש במק"א לענין להקדים להם האכילה כנהמה (עי' לעיל סי' י"ז).

והא דאשכחן לרבי צפרק הפועלים [ב"מ פ"ה ע"א] דחזי לאמתיא דכנשה בני כרכושא דשדיין, וא"ל שצקינהו ורחמיו על כל מעשיו כתיב [תהלים

אבל הקטנים שאינם ראוים למלאכת אדם, לא מיציעא וצוים ופרעושים ושאר שקאים ורמשים דמאיסין,

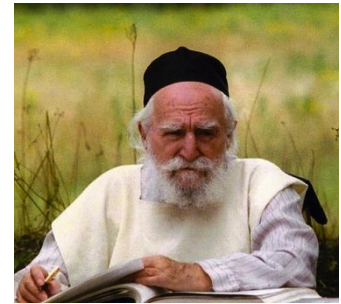
23. Kitzur Shulchan Aruch 191:1

אסור מן התורה לצער פל בעל חי. ואדרבא, ח"ב להציל פל בעל חי מצער, אפלו של הפקר, ואפלו של נכרי. אף אם הם מצערין לאדם, או שצריך האדם להם לרפואה או לשאר דבר, מתר אפלו להרגו, ואין חוששין לצערן, שיהי התורה התיקה שחייטה. ולכן מתר למרט נוצות מאננות חיות אם אין לו נוצה אחרת, רק שיהיו נמצאים משום אכזריות.

24. Igros Moshe CM II:47:I [R. Moshe Feinstein, born in Russia and died in New York, 1895-1986]

אבל מ"מ אם אפשר טוב שלא יורגם בידיו ממש
אלא ע"י תנחת דבר התורגם, מאחר דחויגן דכשעושה
אדם מעשה אכזריות דרציחה אפילו לאלו שמחוייבין
לתורגם ע"י חיוב פס"ד דסנתדרין כעיר תנחות תוצרך
הקרא ליתן תבטחה מתשי"ת שיתן להם רחמים וגם
עד יוסיף אצלם מדת תרחמים כדמי כן באור תתיים
(דברים י"ג, י"ח) שחוא משום דבדרך הטבע היה געשה
כמו מדת אכזריות עיי"ש, וזה שייד שיעשה גם כשחוא
עושה במדת אכזריות לבע"ח, אך השוחט לאכילה דחוא
מעשה מצוה מועיל זה נמי שלא ישלוט בתם מדת
אכזריות, אבל לאבד ולהרוג בשביל שלא לחצטער אין
בוז לכאורה ענין מצוה כשאין בביתו תינוקות שאין
יכולין לגרשן כשבאין עליהו שא"כ שייד לחוש שלא
ישפיע זה מדת אכזריות, לכן טוב יותר שלא להרוג

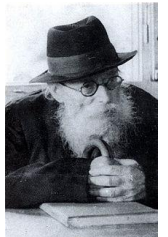

page 255 / אגרות משה - ז (אה"ע ד ח"מ ב) / פיינשטיין, משה בן דוד
Printed from Otzar HaChochma website.

Ending Suffering

25. Dinim Vehanhagos MiMaran HaChazon Ish 9:4 [R. Avrohom Yeshaya Karelitz, b.Belarus, d. Benei Brak, 1878-1953]

ד. א' מב"ב שאלו על זכוב שהי' מפרפר והשיב שיש לגמור מיתתו
(למנוע צעריו).

אלף תקמב (קסח) **שאלות** ממני כיון דאיפסיקא הלכתא לער
 בעלי חיים מן התורה מאי טעמא
 זקן ואינה לפי כבודו למא אינו פורק משום לער בעלי חיים .
 ועוד איך פסק הרמב"ם ז"ל פי"ג מהלכות רולח ושמירת נפש אם
 היה בעל סנהמה והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו עליך המזוה
 אם ריית לפדוק פרוק הרי זה פטור שנאמר עמו . עוד כתב אבל
 בהמה עכו"ם ומבאו אינו חייב ליטפל בו אלא משום איבה ואמאי
 בא איכא משום לער בעלי חיים :
תשובה השאלה הא' אשר שאלה חירץ הרמב"ן ז"ל דעשה
 לכבוד תורה עדיף . וכתב עלה הר"ן ז"ל דלא מחזור

page 236 / (ש"ת הרדב"ן - ד / בן זמרא, דוד בן שלמה אבי רדב"ן)
 Printed from Otzar HaChochma website

שוב ראיתי שכתב הרמב"ם ז"ל כן וז"ל ואם הלך וישב לו ואמר
 הואיל ועליך מלוא לפרוק פרוק פטור מעטס פריקה וחייב
 משום לער ב"ח ופסיק מינה שאם נהן לו שזרו יכול לקבלו ובהמה
 עכו"ם חייב בטעינה משום איבה ובפריקה אפי' אם אין העכו"ם עם
 אלא בהמתו משום לער בעלי חיים חייב [רבנן] ועומד חייב בשכר
 עכו"ל. וא"ת והא איכא משום טונת הגאה דאסורה ביין כרך ובשלמא
 היכא דלא קאי עכו"ם החם ליכא מאן דמחזיק לו טובה אבל היכא
 דקאי עכו"ם החם קשיא. ותירצו דאיהו לאו משום טונת הגאה פרוק
 אלא משום לער ב"ח דהוי דאורייתא ואם העכו"ם מחזיק לו טובה
 הוי כהגאה הבאה לו לאדם בע"כ כי הויא דאמרינן לא איפשר
 ולא קא מחזיקין וכו' . וא"ת עיקר השאלה הראשונה אין לה מקום
 ואמאי דחקו לתרץ דמאי שגא אבידה מפריקה דגבי אבידה זקן
 ואינה לפי כבודו פטור פריקה נמי פטור וכ"ת דגזרת הכתוב
 באבידה דכתיב והחעלמת פעמים שאתה מתעלם וילף מינה במס
 מצינו . וי"ל דלא ילפי מהדדי דאם כן לכתוב אבידה ואפי' פריקה
 מינה ותלמודא מניין להו בפי' אלו מציאות ולדין נמי לא יליף
 פריקה מאבידה משום דאבידה ליכא לערל דבהמה ומשום הכי זקן
 פטור אבל פריקה דאיכא נמי לערל דידא אימא אפי' זקן ואינה
 לפי כבודו חייב וזו היא קשיא של הראשונים ז"ל . וא"ת כיון דליכא
 למילף מאבידה מנא להו כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי
 פורק וטוען וכל שבשלו אינו פורק וטוען בשל חבירו נמי אינו פורק
 וטוען . וי"ל דגבי טעינה נמי כתיב והחעלמת מהם ודרשינן פעמים
 שאתה מתעלם אבל בפריקה קשיא (לא) [לכו] דלא כתיב והחעלמת
 ומטעינה לא אחי דאיכא למיפריך מה לטעינה שאין בה לער ב"ח .
 ואני בעוניי אומר דלא קשיא דגבי פריקה נמי כתיב וחדלת פעמים
 שאתה חודל הא כיצד זקן ואינה לפי כבודו . וא"ת הא אינאמריך
 וחדלת להא דתיב בהמה עכו"ם ומשוי של ישראל וחדלת לא קשיא
 דהא מוקמינן לה כר' יוסי הגלילי דאמר לער ב"ח לאו דאורייתא
 אבל לרבנן דס"ל לער ב"ח דאורייתא בהמה עכו"ם ומשוי של ישראל
 חייב לפרוק א"כ וחדלת למא לי אלא לאשמעינן דזקן ואינה לפי
 כבוד פעמים שהוא חודל כנ"ל:

page 236 / (ש"ת הרדב"ן - ד / בן זמרא, דוד בן שלמה אבי רדב"ן)
 Printed from Otzar HaChochma website

דזקן לאו דוקא שקנה חכמה אלא ה"ס למטוב וכדאמרינן כל שבשלו
 פורק וטוען בשל חבירו נמי אכל כל שאין דרכו בש"ו אינו חייב
 בשל חבירו וכן דעה הרמב"ם ז"ל פי"ג מהלכות רולח ושמירת נפש
 אלא כן ר"ל דכיון דלער בעלי חיים סותר להשמיטן של בני אדם
 כ"ש בכבוד בשב ואל תעשה גדול כבוד הבדיות ע"כ ואני אומר
 שלא היתה כונת הרב ז"ל במה שאמר דעשה דכבוד תורה עדיף
 דוקא בזקן שקנה חכמה אלא אפי' זקן מכובד ומשום גדול כבוד
 הבדיות שדוחה את לא תעשה שבחורה כ"ש שידחה לער בעלי
 חיים אפי' שהוא מן התורה שהרי אין בו לאו ולא עשה ומ"מ
 השאלה הא' מחורלת . והשאלה הב' איברה דכולה סוגיא משמע
 דבחנם פטור אבל בשכר חייב אבל הרב ז"ל [לא] איירי בהלכות
 רולח ושמירת נפש אלא בדיון חיוב הפריקה ומשום הכי כתב פטור
 מדין פריקה אבל חייב משום לער ב"ח ונפקא מינה שחזר ותובע
 שזרו בנ"ד . א"י דמוחר לקחת שכר והיינו דלא כתב אינו חייב
 ליטפל בו כמו שכתב גבי עכו"ם וגבי עכו"ם כלל הרב דין פריקה
 וטעינה יחד וכתב דאין חייב ליטפל בו אלא משום איבה ומשום
 טעינה כתב כן דליכא לער ב"ח אבל בפריקה איכא תרי טעמי משום
 לער ב"ח ומשום איבה וכיון דלא נפקא מינה מידי דסוף סוף חייב
 ליטפל משום איבה לא הולך לפרש :

page 236 / (ש"ת הרדב"ן - ד / בן זמרא, דוד בן שלמה אבי רדב"ן)
 Printed from Otzar HaChochma website

